

**ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ В ДЕСЯТИЛІТТЯ:
ІНСТИТУТ ГЕОЛОГІЇ І ГЕОХІМІЇ ГОРЮЧИХ КОПАЛИН
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
(1951–2026)**

У 2026 році Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України виповнюється 75 років від заснування. Інститут є відомою в Україні та за її межами, а також єдиною та найбільшою в західному регіоні установою НАН України геологічного спрямування, яка проводить пріоритетні фундаментальні та прикладні наукові дослідження в галузі знань «природничі науки», зокрема у нафтогазовій геології, тектоніці, стратиграфії, літології, палеоокеанографії, геохімії, геофізиці, геоєкології та геотехнології.

Історія заснування та становлення

Первинно Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України був заснований у 1951 р. на базі організованого у 1945 р. Львівського відділення Інституту геологічних наук АН УРСР під назвою *Інститут геології корисних копалин* і відразу посів провідне місце у таких галузях науки, як нафтогазова геологія, геофізика, геологія твердих горючих копалин, геохімія, седиментологія, тектоніка і гідрогеологія. Підставою для створення були постанови Ради Міністрів СРСР від 21.02.1951 р. № 457, Ради Міністрів УРСР від 23.03.1951 р. № 561 та ухвала Президії Академії наук УРСР від 30.03.1951 р., протокол № 12, § 204.

У 1964 р. відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 28.12.1963 р. № 1408 та постанови Президії АН УРСР від 15.01.1964 р. № 4 Інститут перейменовано в Інститут геології і геохімії горючих копалин АН УРСР.

У 2000 р. наказом Президії НАН України та Правління НАК «Нафтогаз України» № 362/395 від 27.10.2000 р. Інститут набув статусу подвійного підпорядкування – Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України та НАК «Нафтогаз України». Згідно з постановою Президії НАН України від 02.06.2004 р. № 140 Інститут перейшов у підпорядкування Національної академії наук України та отримав сучасну назву – Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України; англ. мовою – Institute of Geology and Geochemistry of Combustible Minerals of the National Academy of Sciences of Ukraine (скорочене найменування Інституту: укр. мовою – ІГГГК НАН України; англ. мовою – IGGCM of the NAS of Ukraine).

Інститут у різні роки очолювали видатні науковці: академіки АН УРСР В. Б. Порфір'єв (1951–1963), Г. Н. Доленко (1963–1982), Р. В. Кучер (1982–1986), В. Ю. Забігайло (1986–1996); кандидат геолого-мінералогічних наук І. М. Наумко (1996–1997); доктор геолого-мінералогічних наук С. О. Лизун (1997–2000);

Інститут геології корисних копалин АН УРСР – давній Палац Потоцьких
на вул. Коперника, 15

академік НАН України М. І. Павлюк (2000–2024). Зараз Інститут очолює кандидат геологічних наук А. В. Побережський.

З Інститутом пов'язані імена багатьох видатних учених – засновників наукових напрямів: академіків В. С. Соболева, В. А. Сельського, О. С. В'ялова, В. Б. Порфір'єва, С. І. Субботіна, Є. К. Лазаренка, Р. В. Кучера, Л. Г. Ткачука, Г. Н. Доленка, В. Ю. Забігайла, М. І. Павлюка; членів-кореспондентів Я. Л. Середи, М. Р. Ладиженського, В. І. Кітика, Ю. М. Сеньковського; професорів Е. Б. Чекалюка, Й. В. Грінберга, В. А. Калюжного, О. Й. Петриченка, В. В. Колодія, Ю. В. Стефаника, О. С. Ступки та інших, які зробили вагомий внесок у світову геологічну науку.

Наукові здобутки учених Інституту відзначено найвищими державними та академічними нагородами. Державної премії України удостоєні Г. Н. Доленко, В. Б. Порфір'єв (1971), В. А. Калюжний (1983), О. С. Вялов (1986), В. Ю. Забігайло (1991), М. І. Павлюк (2009). Премією НАН України імені В. І. Вернадського нагороджено Г. Н. Доленка (1977), О. С. Вялова (1979), Ю. М. Сеньковського (1994). Премією НАН України імені П. А. Тутковського – О. З. Савчак (2013), М. І. Павлюка (2017). Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» присвоєно Е. Б. Чекалюку (1982), М. І. Павлюку (2008), Ю. М. Сеньковському (2009).

У науково-організаційній діяльності Інституту можна виокремити кілька наукових періодів.

1951–1962 рр. – період становлення

Інститут очолював академік АН УРСР Володимир Борисович Порфір'єв. 1951 рік мав особливе значення в історії Інституту, оскільки саме тоді сектор геології нафти і газу Інституту геологічних наук був реорганізований у самостійну установу – Інститут геології корисних копалин. Новостворений Інститут отримав ширше коло наукових завдань, які охоплювали дослідження і інших видів корисних копалин, а не лише нафти і газу.

Упродовж 1945–1972 рр. Інститут розміщувався в приміщеннях на площі Ринок, 10 (Палац Любомирських) і частково в приміщеннях Філіалу на вул. Коперника, 15 (Палац Потоцьких).

У перший рік діяльності сформувалася структура Інституту, до складу якої увійшли п'ять відділів:

1. Геохімії горючих копалин – завідувач академік АН УРСР В. Б. Порфір'єв.
2. Палеогеографії і тектоніки провінцій горючих копалин – завідувач академік АН УРСР О. С. Вялов.
3. Петрографії і мінералогії – завідувач доктор геолого-мінералогічних наук В. С. Соболев.
4. Гідрогеології і інженерної геології – завідувач доктор геолого-мінералогічних наук В. Г. Ткачук.
5. Прикладної геофізики – завідувач доктор геолого-мінералогічних наук, професор С. І. Субботін.

До структури Інституту також входили лабораторії: горючих копалин, петрографії кристалічних порід, мінералогії, петрографії осадових порід, мінеральної хімії, прикладної геофізики. На стадії організації були лабораторії гідрогеології і технології нафти. Наприкінці 1951 року штат Інституту нараховував 69 працівників, із них: 1 академік, 4 члени-кореспонденти, 2 доктори наук, проф., 10 кандидатів наук і старших наукових співробітників, 19 молодших наукових співробітників, 3 інженери, 7 старших лаборантів, 7 лаборантів, 4 препаратори, 12 осіб адміністративно-технічного персоналу.

Діяльність Інституту була спрямована на вивчення геології і корисних копалин західних областей України. Уже в 1954 р., а згодом у 1957 р. з ініціативи В. Б. Порфір'єва у Львові були проведені перші відкриті наукові дискусії щодо генези і міграції нафти, на яких на повний голос заявила про себе Львівська школа геологів-нафтовиків-неорганіків. Володимир Борисович Порфір'єв підтримав теорію проф. М. О. Кудрявцева про неорганічне (абіогенне) походження нафти та газу. Він довів нафтогазоносність кристалічного фундаменту, унаслідок чого було відкрито родовища нафти на деяких розвідувальних площах Дніпровсько-Донецької западини. В Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України з'явилися послідовники й учні науковця, серед яких – академік НАН України Григорій Доленко, професори Емануїл Чекалюк (термодинамічне обґрунтування генези нафти у верхній мантії), Йона Грінберг (баро-вакуумний синтез глибинної нафти), Віктор Лінецький (фізико-геологічні умови міграції нафти). Ця наукова гіпотеза була покладена в основу фундаментальних досліджень Інституту в наступні роки.

У ті ж роки пріоритетним напрямом досліджень, окрім теоретичних проблем нафтової геології, було вивчення геологічної будови корисних копалин західних областей України, Криму, Дніпровсько-Донецької западини, Донбасу. Особлива увага приділялася вивченню стратиграфії, тектоніки, вулканізму Українських Карпат, Передкарпатського і Закарпатського прогинів, Волино-Подільської плити. Із середини 50-х років в Інституті започатковано новий науковий напрям – геохімічне дослідження мінералоутворювальних флюїдів. Успіхи та наукові досягнення Інституту в цей період пов'язані з іменами видатних учених: академіків В. С. Соболева, О. С. Вялова, С. І. Субботіна,

Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України
(вул. Наукова, 3а)

Є. К. Лазаренка, Л. Г. Ткачука; членів-кореспондентів Я. І. Середи, М. Р. Ладженського, В. І. Кітика; докторів наук і професорів В. П. Лінецького, Й. В. Грінберга, С. І. Пастернака, В. Г. Ткачука.

1963–1982 рр.

Очолював Інститут академік АН УРСР Григорій Назарович Доленко.

Інтенсивний розвиток в 60-ті роки нафтової геології та гірничо-видобувної промисловості зумовив необхідність реорганізації. У 1963 р. Інститут геології корисних копалин реформується в Інститут геології і геохімії горючих копалин, на який покладаються завдання розробки наукових основ пошуків і розвідки родовищ нафти, газу, озокериту, вугілля, горючих сланців та сірки на всій території України.

У 1973 році Інститут переїхав на вул. Наукову, 3а, де розташований і сьогодні. У той час в Інституті функціонує 11 відділів:

1. Геології нафти і газу (створений 1961 р., керівник – член-кореспондент АН УРСР Г. Н. Доленко).
2. Соляних структур нафтогазоносних областей (створений 1969 р., керівник – доктор геолого-мінералогічних наук В. І. Кітик).
3. Палеогеографії і тектоніки провінцій горючих копалин (один з найстаріших, створений 1949 р. ще при Львівському відділенні ІГН АН УРСР, керівник – академік АН УРСР О. С. Вялов).
4. Хімії органічних мінералів (створений 1951 р., керівник – доктор хімічних наук Й. В. Грінберг).
5. Проблем глибинних вуглеводнів (створений 1963 р., керівник – доктор технічних наук Е. Б. Чекалюк).
6. Геохімії глибинних флюїдів (створений 1961 р., керівник – кандидат геолого-мінералогічних наук В. А. Калюжний).

7. Геохімії твердих горючих копалин (створений 1960 р., керівник – кандидат геолого-мінералогічних наук В. І. Колтун).

8. Геології вугілля (створений 1965 р., керівник – кандидат геолого-мінералогічних наук В. О. Кушнірук).

9. Колекторів нафти і газу (створений 1964 р., керівник – кандидат геолого-мінералогічних наук Д. В. Гуржій).

10. Гідрогеології нафтогазоносних провінцій (один з найстаріших, створений 1945 р. ще при Львівському відділенні ІГН АН УРСР, керівник – доктор геолого-мінералогічних наук В. Г. Ткачук).

11. Проблем нафтової геофізики (створений 1951 р., керівник – академік АН УРСР С. І. Субботін).

Також було п'ять неструктурних лабораторій (біостратиграфії, проблем комплексної переробки сланців, кам'яного лиття, аналітичної хімії, спектрального аналізу).

Інтенсифікуються експериментальні роботи з мінерального синтезу вуглеводнів (професори Й. В. Грінберг і Е. Б. Чекалюк), створюються геолого-геофізичні моделі синтезу вуглеводнів у провінціях України та з'ясовуються умови формування і закономірності розміщення в них родовищ нафти і газу (академік Г. Н. Доленко), починаються розробки нових технологій для комплексного використання менілітових сланців (член-кореспондент М. Р. Ладженський). Значну увагу приділяють розробці теорії формування вугленосних і евапоритових басейнів та методів дослідження включень у мінералах осадових і кристалічних порід, з'ясуванню закономірностей поширення родовищ сірки, калійних солей, вивченню стратиграфії, тектоніки, геохімії (академіки Г. Н. Доленко і О. С. Вялов, член-кореспондент В. І. Кітик, доктори наук Г. І. Петкевич, І. В. Венгліньський, І. Д. Гофштейн та ін.). Вченими Інституту здійснено незалежну експертну оцінку потенційних ресурсів нафти і газу, обґрунтовано перспективи нафтогазоносності та напрями геологорозвідувальних робіт у провінціях України.

1982–1986 рр.

З 1982 року Інститутом керував академік АН УРСР Роман Володимирович Кучер. У цей період розширюються дослідження з фізико-хімії органічних і неорганічних сполук та геотехнології, зокрема розробки малопотужних вугільних пластів і утилізації териконів.

У 1986 році відповідно до постанов Президії АН УРСР № 327 від 10.09.1986 р. та № 371–Б від 24.10.1986 р. на базі відділу хімії окислювальних процесів Р. Кучер заснував Відділення фізико-хімії і технології горючих копалин Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України (тепер – Відділення фізико-хімії горючих копалин Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії імені Л. М. Литвиненка НАН України).

1986–1996 рр.

Інститут очолював академік АН УРСР Володимир Юхимович Забігайло. На основі новітніх досягнень науки – нової геологічної парадигми тектоніки літосферних плит – продовжуються розробки в аспекті походження нафти і газу, вивчення глибинної будови та створення геодинамічних моделей нафтогазоносних провінцій, визначення впливу процесів седиментогенезу та нафтогазоносності і нафтогазонагромадження, вивчення гідрогеології

провінцій горючих копалин, геохімії глибинних флюїдів у зв'язку з нафтогазоносністю та екологічних проблем. Розробляється державна програма «Метан», спрямована як на підвищення безпечності шахтних робіт, так і при множення вітчизняного енергетичного потенціалу.

1996–1997 рр. – Інститут очолював кандидат геолого-мінералогічних наук Ігор Михайлович Наумко.

1997–2000 рр. – директор Інституту – доктор геолого-мінералогічних наук Степан Олексійович Лизун.

2000–2024 рр.

Інститут очолював академік НАН України, доктор геолого-мінералогічних наук, професор Мирослав Іванович Павлюк.

За цей період Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України відомий розробками проблем генези, закономірностей формування і розташування покладів нафти і газу, вивчення тектоніки, стратиграфії, літології, геохімії та рудогенезу нафтогазоносних, вугленосних, соленосних, сірконосних, чорносланцевих і фосфоритоносних провінцій України та суміжних регіонів.

Ученими Інституту на основі значних досягнень у галузі нафтогазової геології, тектоніки, стратиграфії, літології, палеоокеанографії та геохімії, а також новітніх теоретичних позицій, нової геологічної парадигми тектоніки літосферних плит, нової моделі нафтидогенезу розроблено фундаментальні теоретичні та прикладні питання щодо теорії синтезу і генези природних вуглеводнів у літосфері Землі, вивчення геологічної будови та геодинаміки розвитку південно-західної давньої континентальної окраїни Східноєвропейської платформи і суміжних геоструктур в межах України з метою встановлення закономірностей розміщення родовищ нафти, газу, вугілля та інших корисних копалин як основи комплексного використання і перероблення сировини з урахуванням геотехнологічних та геоекологічних проблем та питань охорони навколишнього середовища.

Вивчено глибинну будову, встановлено геодинамічні режими та побудовано геодинамічні моделі Карпатської, Дніпровсько-Донецької та Чорноморсько-Кримської нафтогазоносних провінцій, що дало змогу встановити походження, закономірності формування і розміщення покладів нафти і газу та обґрунтувати перспективи пошуку природних вуглеводнів в Україні.

Визначено вплив процесів седиментогенезу на нафтогазоносність і нафтогазонагромадження, вивчено гідрогеологію провінцій горючих копалин, геохімію глибинних флюїдів у зв'язку з нафтогазоносністю та екологічними проблемами.

Уперше на основі геолого-хіміко-палеоокеанографічних досліджень встановлено віковий розвиток океанських протерозой-фанерозойських безкисневих подій, що зумовили формування нафтогазоносних «чорносланцевих» і фосфоритоносних осадових товщ Тетидного регіону (Карпато-Чорноморського сегменту океану Тетис).

Проведено дослідження геології метано-вугільних родовищ з метою використання попутного газу-метану. Обґрунтовано і вибрано оптимальні параметри комплексного освоєння газовугільних родовищ за допомогою потокових технологій швидкісного буріння свердловин.

2024 р. – дотепер

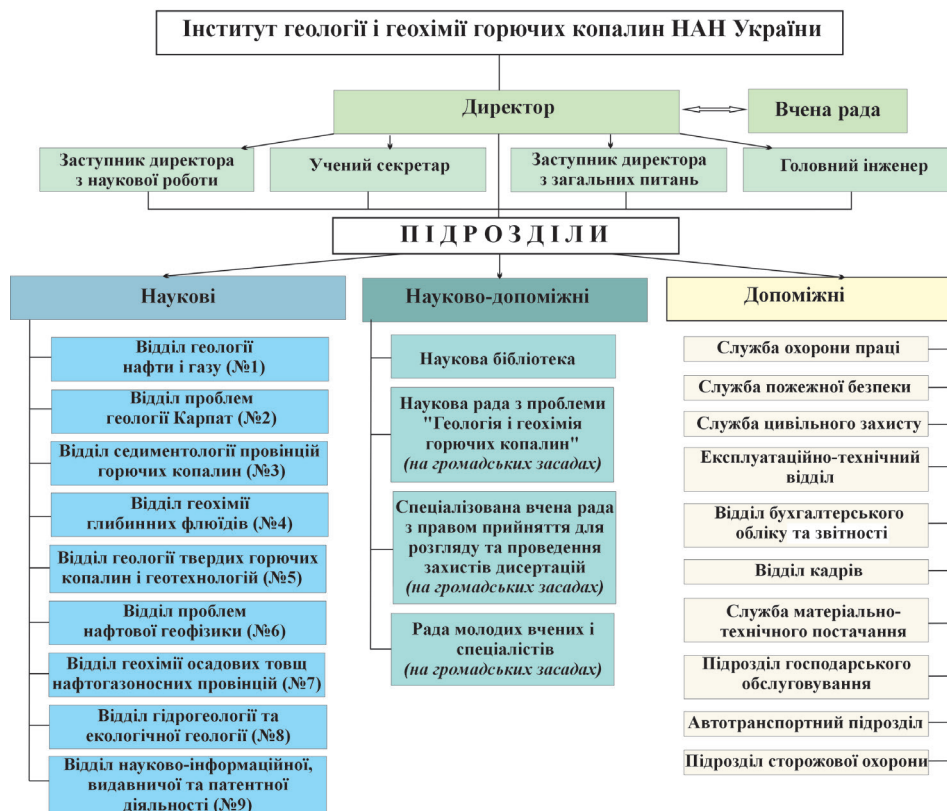
Інститут очолює кандидат геолого-мінералогічних наук, старший науковий співробітник Андрій Володимирович Побережський.

Продовжуються дослідження генези та закономірностей формування покладів вуглеводнів, вивчення тектоніки, стратиграфії, літології, геохімії нафтогазоносних, вугленосних, соленосних провінцій України та суміжних регіонів. Започатковані вивчення геології та геохімії критичної і стратегічної сировини.

Проведені комплексні дослідження вугленосних формацій Львівсько-Волинського басейну та Львівсько-Люблінського басейну, зокрема, уточнено їхню геологічну будову, стратиграфію та геодинамічну еволюцію, що відображено у створенні геологічних карт і схем розвитку території. Встановлено закономірності газоносності вугільних товщ і обґрунтовано перспективи видобутку метану з вугільних пластів на основі побудови попласових схем та оцінки ресурсного потенціалу. Уперше доведено доцільність комплексного використання супутніх компонентів вугленосної товщі, зокрема мікроелементів (Ge, Ga, Mo, Be, Sc), що відкриває можливості вживати вугілля як сировину для отримання рідкісних металів. Також здійснено морфологічний аналіз вугільних пластів, що дало змогу уточнити умови формування вугленосних товщ, та розроблено схеми поширення буровугільних родовищ і стратиграфічної кореляції неогенових відкладів Західної України і суміжних територій.

Основними завданнями Інституту є:

1. Проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень з метою отримання нових наукових знань та їхнього використання для практичних цілей за такими **основними науковими напрямками** діяльності Інституту, які затверджені постановою Президії НАН України від 30.03.2011 р. № 117:
 - теорія нафтогазоутворення та формування покладів і родовищ нафти, газу, метану у вугільних пластах і «сланцевого» газу;
 - геологічна і геохімічна палеоокеанографія давніх континентальних окраїн;
 - геоекологія та розробка наукових засад енергоефективних геотехнологій;
 - геохімія, термобарометрія флюїдів мінералоутворювального середовища.
2. Проведення науково-технічних (експериментальних) розробок, що ґрунтуються на наукових знаннях, отриманих на основі наукових досліджень або практичного досвіду, з метою доведення таких знань до стадії практичного використання.
3. Надання науково-технічних послуг та консультацій.
4. Проведення наукової і науково-технічної експертизи.
5. Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації через магістратуру, аспірантуру, докторантуру.
6. Забезпечення високої якості наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, систематичне нагромадження і узагальнення наукових результатів, створення умов для реалізації творчих можливостей наукового колективу та соціальний захист працівників.
7. Збереження і розвиток наукової інфраструктури.
8. Науково-інформаційна та публікаційна діяльність.

Структура Інституту геології і геохімії горючих копалин
Національної академії наук України

Структура Інституту

Структура Інституту представлена *дев'ятьма науковими відділами* (геології нафти і газу, проблем геології Карпат, геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій, седиментології провінцій горючих копалин, геохімії глибинних флюїдів, геології твердих горючих копалин і геотехнологій, проблем нафтової геофізики, гідрогеології та екологічної геології, науково-інформаційної, видавничої та патентної діяльності, у яких працюють 73 наукові працівники, серед них 1 академік НАН України, 2 члени-кореспонденти НАН України, 9 докторів та 35 кандидатів наук, без наукового ступеня – 29 осіб. Також функціонують науково-допоміжні та допоміжні підрозділи.

Освітньо-наукова та атестаційна діяльність

До червня 2023 року в Інституті проводилася підготовка наукових кадрів через *аспірантуру та докторантуру* за спеціальностями: 04.00.02 – геохімія, 04.00.16 – геологія твердих горючих копалин, 04.00.17 – геологія нафти і газу, 04.00.21 – літологія, 04.00.22 – геофізика, 04.00.04 – геотектоніка, а також шляхом прикріплення здобувачів наукового ступеня кандидата наук поза аспірантурою за відповідною спеціальністю. З 1968 року в аспірантурі Інституту навчалося приблизно 310 аспірантів з відривом від виробництва (очна форма) та без відриву від виробництва (заочна форма). Працівниками Інституту захищено 36 докторських і 168 кандидатських дисертацій.

Інститут є активним учасником атестаційного процесу. *Спеціалізована вчена рада* працювала в Інституті упродовж декількох десятиліть (з 1968 по 31 грудня 2021 року) і за цей час на її засіданнях захистилася значна кількість науковців, як кандидатів, так і докторів геологічних та геолого-мінералогічних наук. За останні десять років спеціалізованою вченою радою проведено захист восьми кандидатських та однієї докторської дисертації. Наразі готується документація щодо відновлення діяльності аспірантури та спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальностями 04.00.02 «Геохімія» та 04.00.17 «Геологія нафти і газу».

Науково-організаційна та інформаційна діяльність

В Інституті функціонують: *вчена рада, рада молодих вчених і спеціалістів, Наукова рада НАН України з проблеми «Геологія і геохімія горючих копалин»*.

Координаційна наукова діяльність Інституту проводиться в рамках:

- Наукової ради НАН України з проблеми «Геологія і геохімія горючих копалин» при Відділенні наук про Землю НАН України. Інститут є її базовою установою. Основними завданнями наукової ради є експертна оцінка стану і перспектив розвитку досліджень з проблеми геології та геохімії нафти, газу, а також твердих горючих копалин. Наукова робота проводиться у трьох секціях: «Геологія і геохімія нафти і газу», «Геологія і геохімія твердих горючих копалин» та «Сланцевого» газу».

- Наукових семінарів Інституту (у рамках Наукової ради ВНЗ НАН України з проблем «Геологія і геохімія горючих копалин»), робота яких відновлена з 2007 р. і які мають важливе значення для представників геологічних організацій Західного регіону.

- Наукової секції «Науки про Землю» Західного наукового центру НАН України та МОН України.

- Українського товариства дослідників флюїдних включень, створеного у 1993 р. на підставі ухвали XII Європейського симпозіуму з флюїдних включень (*European Current Research on Fluid Inclusions, ECROFI-XII*, Варшава, червень 1993 р.), для якого базовим є відділ геохімії глибинних флюїдів Інституту.

- Українського мінералогічного товариства.

- Українського тектонічного товариства.

- Карпато-Балканської геологічної асоціації (КБГА) – *The Carpathian Balkan Geological Association (CBGA)*, де Інститут є координатором науково-дослідних робіт, що виконуються по Карпатському регіону України.

Проведення Інститутом міжнародних науково-практичних конференцій сприяє ознайомленню з актуальними напрямками наукових досліджень, оцінюванню сучасного стану наукових проблем, а також координації та розвитку наукової співпраці між різними колективами.

Останнім часом Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України провів X наукову конференцію молодих вчених та спеціалістів «Геологія і геохімія горючих копалин», присвячену 100-річчю НАН України, а також пам'ятну урочисту академію з нагоди 100-річчя від дня народження доктора геолого-мінералогічних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР

Володимира Антоновича Калюжного. Крім того, Інститут виступив співорганізатором 12 наукових конференцій, з яких вісім – міжнародні.

Науковці Інституту беруть активну участь у національних та міжнародних наукових і науково-технічних конференціях, форумах, симпозіумах, круглих столах, нарадах, засіданнях, виставках, ярмарках та інших публічних заходах. Це сприяє активізації співпраці з освітніми установами, бізнесом, органами місцевої влади та зацікавленими сторонами в рамках пріоритетних напрямів діяльності Інституту та у сфері розробки і реалізації інноваційних проєктів.

За останні 5 років дослідниками Інституту підготовано і опубліковано 682 публікації, зокрема 102 статті у наукових періодичних виданнях, що індексуються провідними наукометричними базами даних (Web of Science, Scopus); 121 статтю у вітчизняних фахових наукових виданнях; 9 статей у наукових періодичних виданнях, що індексуються іншими міжнародними базами даних; 10 монографій; 279 статей у неперіодичних збірниках наукових праць; 51 тези доповідей міжнародних конференцій, що відбулися закордоном; 63 тези доповідей міжнародних конференцій, що відбулися в Україні.

Наукові школи

Роботу Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України неможливо уявити без існування наукових шкіл, які були тут започатковані та активно розвиваються дотепер: *геодинаміка нафтогазоносних провінцій* (засновник – академік НАН України М. І. Павлюк), *геологічна і геохімічна палеоокеанографія давніх континентальних окраїн та їх корисні копалини* (засновник – член-кореспондент НАН України, проф. Ю. М. Сеньковський), *геохімія і термобарометрія флюїдів мінералотворного середовища* (засновник – д. г.-м. н., професор В. А. Калюжний), *термодинаміка нафто- і газоутворення в осадовому чохлаі та астеносфері Землі* (створена під керівництвом д. т. н., проф. Е. Б. Чекалюка), *розробка методів дослідження індивідуальних включень у мінералах осадових порід* (термобарогеохімія евапоритів, засновник – д. г.-м. н., проф. О. Й. Петриченко).

Видавнича діяльність

Інститут з 1965 р. видає власним коштом (позабюджетне фінансування) **науковий журнал «Геологія і геохімія горючих копалин»**, який за високий науковий рівень, актуальність тематики, відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 928 від 11.06.2026 р. включено до Переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б».

До складу редколегії журналу «Геологія і геохімія горючих копалин» залучено відомих вітчизняних та зарубіжних учених – фахівців у галузі геології і геохімії горючих копалин та суміжних галузей геології. У журналі публікуються загальнотеоретичні і методичні статті з питань геології, геохімії, геоекології, геотехнології, видобутку та комплексного використання горючих копалин, історії науки, а також персоналії. Зокрема висвітлюється така тематика: регіональна геологія, стратиграфія, палеогеографія і тектоніка районів поширення горючих копалин, умови формування закономірності розміщення їхніх родовищ; проблеми седиментології і літології провінцій горючих копалин; генеза горючих копалин – нафти, газу, вугілля, горючих сланців та ін.; структурні особливості земної кори в межах нафтогазоносних провінцій; колекторські властивості продуктивних горизонтів нафтових і газових

родовищ; методика пошуків, розвідки й оцінки прогнозних запасів родовищ горючих копалин; геохімія глибинних розчинів, пов'язаних з процесами, що відбуваються у верхній мантії і земній корі; хімічний та ізотопний склад горючих копалин; моделювання процесів утворення і метаморфізму горючих копалин; міграція нафти і газу; проблеми геотехнології горючих копалин; хімічний і ізотопний склад горючих копалин; геохімія рідкісних і розсіяних елементів у породах нафтогазоносних і вугленосних районів; гідрогеологія, гідрогеохімія і охорона гідросфери тощо.

Співпраця

Національна співпраця

Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України налагодив тісну співпрацю з різноманітними вітчизняними науковими, освітніми, управлінськими та виробничими установами, зокрема:

НАН України:

– Карпатське відділення Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна.

Вищі навчальні заклади Міністерства освіти та науки України:

- Львівський національний університет імені Івана Франка;
- Національний університет «Львівська політехніка»;
- Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;
- Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка.

Міністерство екології та природних ресурсів України:

– Карпатський біосферний заповідник.

Державна служба геології та надр України:

- Національна акціонерна компанія «Надра України»;
- Дочірнє підприємство Національної акціонерної компанії «Надра України» «Західукргеологія»;
- НГВУ «Бориславнафтогаз».

Наукові центри, професійні асоціації, фонди:

- Західний науковий центр НАН України та МОН України;
- Львівський центр науки, інновацій та інформатизації;
- Благодійний фонд «Центр впровадження альтернативних та відновлювальних джерел енергії».

Органи обласного управління та місцевого самоврядування:

– Департаменти Львівської обласної державної адміністрації: екології та природних ресурсів, паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження, розвитку та експлуатації житлово-комунального господарства, дорожнього господарства, транспорту та зв'язку;

– Департаменти і управління Львівської міської ради.

Підприємства та установи міста Львова паливно-енергетичного і житлово-комунального господарств, вугільної промисловості, екології і природних ресурсів:

- Корпорація «Енергоресурс-Інвест»;
- Газопромислове управління «Львівгазвидобування»;
- ДК «Укргазвидобування»;
- Публічне акціонерне товариство «Іскра»;
- ДП «Львіввугілля»;
- КП «Жовкватеплоенерго».

Приватні підприємства і юридичні особи м. Львова та Львівської області:

– ПАТ «Укрнафта», ТОВ «ПАРІ», ТОВ «Стрийнафтогаз», ТОВ СП «Електронтранс», ТОВ «Кварц», ТзОВ «Барком», МБО «Екологія–Право–Людина», ПАТ «Галичфарм», ТзОВ «Технолаб», ТзОВ «Перша українська газонафтова компанія», ПрАТ «Геотехнічний інститут», ДП «Клінічний санаторій «Роща», ЗАТ «Укрпрофоздоровниця».

Наукова співпраця здійснюється шляхом надання і отримання необхідних науково-технічних послуг, експертних висновків, консультацій, інформаційно-аналітичних матеріалів, пропозицій та рекомендацій, програмних та прогнозних документів у галузях геології, природокористування та геоекології, відгуків на автореферати дисертацій, офіційного опонування дисертаційних докторських і кандидатських робіт; рецензуванням звітів за результатами науково-дослідних робіт, а також монографій, статей, обміну інформацією. Важливими напрямками співпраці є спільне виконання науково-дослідних робіт у межах комплексних міждисциплінарних програм, державних цільових наукових та науково-технічних програм, міжнародних наукових проєктів, участь в роботі конференцій, участь керівних працівників Інституту в діяльності міжнародних наукових товариств (організацій); впровадження та використання результатів досліджень, науково-технічних розробок учених Інституту в галузях економіки, народному господарстві та виробничій діяльності.

Спеціалісти Інституту беруть участь у спільних засіданнях Державної служби геології та надр України та НАК «Нафтогаз України» із розгляду результатів і планів геологорозвідувальних робіт. Фахівці Інституту є членами секції Науково-технічної ради НАК «Нафтогаз України», експертами Державної комісії запасів.

У наукових підрозділах Інституту підвищують кваліфікацію та проходять стажування викладачі закладів вищої освіти, а студенти – навчальну геологічну практику. Фахівці Інституту є головами державних екзаменаційних комісій, а також головними редакторами, заступниками головних редакторів і членами національних і міжнародних редакційних колегій багатьох наукових періодичних фахових видань закладів вищої освіти. У співпраці з освітянами підготовані й опубліковані монографії, статті, навчальні посібники та словники. Спеціалісти Інституту викладають у вищих та інших навчальних закладах МОН України. Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України бере участь у діяльності Малої академії наук України, зокрема секції географії і геології КЗ ЛОП «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді».

З метою ефективного оприлюднення результатів наукової діяльності Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України тісно взаємодіє з регіональними органами управління для наукового забезпечення розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку західного регіону України, зокрема: Західним науковим центром НАН України та МОН України, Львівським центром науки, інновацій та інформатизації, профільними підрозділами органів місцевого самоврядування – Департаментами Львівської обласної державної адміністрації: екології та природних ресурсів, паливно-енергетичного комплексу та енергозбереження, розвитку та експлуатації житлово-комунального господарства; дорожнього господарства, транспорту та зв'язку.

Значна частина фундаментальних та прикладних розробок Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України виконується для потреб відповідних галузей господарства і використовується для розвитку мінерально-сировинної бази, паливно-енергетичного комплексу України, раціонального використання природних ресурсів. Низка науково-технічних розробок учених Інституту впроваджується у виробництво.

Міжнародна співпраця

Інститут має широку географію міжнародного співробітництва: Польща, Китайська Народна Республіка, Шотландія, Словачька Республіка, Азербайджанська Республіка, Киргизька Республіка та ін.

З метою розв'язання найважливіших комплексних наукових проблем Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України здійснює наукове та науково-технічне співробітництво з науково-дослідними організаціями, геологічними установами, науковими центрами та академіями наук зарубіжних країн, з якими укладено договори про наукове і науково-технічне співробітництво:

1. Інститут геологічних наук Польської академії наук (Instytut Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk; Institute of Geological Sciences, Polish Academy of Sciences) м. Варшава, Польща (<http://www.ing.pan.pl/>).

2. Державний геологічний інститут – Державний дослідницький Інститут (Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy; Polish Geological Institute – National Research Institute), м. Варшава, Польща (<https://www.pgi.gov.pl/>).

3. Польський державний науково-дослідний інститут нафти і газу (Instytut nafty i gazu Państwowy Instytut Badawczy; The Oil and Gas Institute National Research Institute), м. Краків, Польща (<https://www.inig.pl/en/>).

4. Головний інститут гірництва (Główny Instytut Górnictwa; Central Mining Institute), м. Катовіце, Польща (<https://www.gig.eu/en>).

5. Товариство дослідження змін навколишнього середовища «Геосфера» (Association of research of environmental change “Geosphere”), м. Краків, Польща.

6. Інститут хімії і ядерної техніки (Instytut Chemii i Techniki Jądrowej, ICHTJ; Institute of Nuclear Chemistry and Technology), м. Варшава, Польща (<http://www.ichtj.waw.pl/drupal/>).

7. Фундація «Прометей» (Foundation “Prometheus”), м. Жешув, Польща.

8. Західнопоморський технологічний університет (Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie; West Pomeranian University of Technology, Szczecin), м. Щецин, Польща (<https://www.zut.edu.pl/>).

9. Регіональний осередок геологічного бюро Геонафта (Regional centre of geological bureau of Geo oil), м. Краків, Польща.

10. Інститут геології і палеонтології Академії наук Китаю (中国科学院南京地质古生物研究所; Nanjing Institute of Geology and Palaeontology, Chinese Academy of Sciences), м. Нанкін, Китайська Народна Республіка (<http://english.nigpas.cas.cn/>).

11. Університет міста Абердін (University of Aberdeen), Шотландія (<https://www.abdn.ac.uk/>).

12. Інститут геології ім. М. М. Адишева Національної академії наук Киргизької Республіки, м. Бішкек, Киргизька Республіка.

13. Інститут мінеральних ресурсів та енергетичної економіки Польської академії наук (Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią Polskiej Akademii Nauk).

Аналітична та дослідницька база Інституту

В Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України на базі лабораторії газової хроматографії відділу геохімії глибинних флюїдів у рамках наукових напрямів «Теорія нафтогазоутворення та формування покладів і родовищ нафти, газу, метану у вугільних пластах і сланцевого газу» та «Геохімія, термобарометрія флюїдів мінералоутворюючого середовища» створено **Центр колективного користування науковими приладами «Газова хроматографія флюїдів геологічних об'єктів» НАН України** (керівник – член-кореспондент НАН України, доктор геологічних наук І. М. Наумко). У Центрі на газовому хроматографі GC 2010 ATF виробництва корпорації SHIMADZU (Японія) проводяться роботи з дослідження газів флюїдних включень у мінералах і закритих пор порід у рамках науково-дослідних тематик Інституту, а також для інших установ НАН України.

За час діяльності Центру розроблено теоретичні і методичні передумови застосування газово-хроматографічного методу для аналізу газових компонентів флюїдів включень у мінералах та гірських породах. Із врахуванням світового досвіду розроблено конструкцію установки для вивільнення газу шляхом подрібнення проб та його подачі в аналітичну систему приладу. Впроваджено методику аналізу дослідження легких (перманентних) газів у пробах вільних та розчинених газів з природних об'єктів. Розроблено методику газово-хроматографічних досліджень нафтогазопошукових свердловин з використанням шламів безкернавого роторного буріння. Виготовлено газозбірну установку для дегазації проб і забирання газу з водних розчинів та рідких суспензій природного походження з використанням стандартного ПЕТФ-посуду.

У відділі геохімії глибинних флюїдів також функціонують лабораторії:

- **мас-спектрометричного хімічного аналізу;**
- **термометрії і кріометрії;**
- **лазерного мікроспектрального аналізу.**

У відділі гідрогеології та екологічної геології функціонує **лабораторія спектральних і хімічних методів аналізу**, атестована Львівським науково-виробничим центром стандартизації, метрології та сертифікації. Об'єктами досліджень є води, породи, ґрунти, біологічні зразки.

В Інституті при відділі геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій функціонує **лабораторія X-променевого дифрактометричного аналізу та лабораторія аналітичних методів аналізу**; у відділі геології твердих горючих копалин та геотехнології – **лабораторія хроматографічних методів газових аналізів**; при відділі геології нафти і газу – **лабораторія обробки кам'яного матеріалу**.

З метою проведення польових наукових досліджень Інститут використовує **полігон науково-дослідних та проектно-вишукувальних робіт** (Львівська обл., м. Борислав, с-ще Східниця).

Сьогодні Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України залишається динамічною, продуктивною і, без перебільшення, провідною уста-

новою геологічного спрямування в Україні. Науковий потенціал Інституту здатний не лише продовжувати справу його фундаторів і корифеїв, але й вирішувати на сучасному рівні фундаментальні й прикладні проблеми геології і геохімії горючих копалин.

За результатами оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України Інститут визначено критично важливим для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період (наказ МОН України від 19.07.2023 р № 861), віднесено до категорії «А» як установу, що є лідером за багатьма науковими напрямками, отримала вагомі наукові та практичні результати своєї діяльності, визнані на найвищому національному і міжнародному рівнях, володіє високим науковим потенціалом та ефективно його використовує, має винятковий вплив на науково-технічний та соціальний розвиток, інтегрована у світовий науковий простір (Постанова Президії НАН України від 19.03.2025 р. № 86), включено до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави до 31 грудня 2030 року (наказ МОН України від 22.01.2026 р. № 85).

Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України, як єдина в західній Україні установа академічної науки геологічного профілю, досягнув вагомих результатів у проведенні пріоритетних досліджень у галузях геології, наук про Землю і природокористування. Розробки вчених з проблем генези, закономірностей формування і розташування покладів нафти і газу, вивчення тектоніки, стратиграфії, літології, геохімії та рудогенезу нафтогазоносних, вугленосних, соленосних, сірконосних, чорносланцевих і фосфоритоносних провінцій України та суміжних регіонів отримали визнання на національному і міжнародному рівнях. У підсумку, на основі новітніх досягнень науки – новітніх теоретичних позицій, нової геологічної парадигми тектоніки літосферних плит, нової моделі нафтидогенезу і концепції полігенезу природних вуглеводнів, розроблено фундаментальні теоретичні та прикладні питання синтезу і генези природних вуглеводнів у літосфері Землі. Досліджено геологічну будову і геодинаміку розвитку південно-західної та південної давніх континентальних окраїн Східноєвропейської платформи і суміжних геоструктур у межах України з метою встановлення закономірностей розташування родовищ нафти, газу, вугілля та інших просторово і генетично пов'язаних з ними корисних копалин, як основи комплексного використання покладів та розробки наукових основ освоєння і переробки сировини з урахуванням геотехнологічних проблем, гео-екологічних проблем та питань охорони довкілля. Наявний науковий досвід і теперішній склад науковців здатні забезпечувати потреби України в розвитку нових фундаментальних та прикладних наукових досліджень у руслі сучасних світових тенденцій у галузях нафтогазової геології, геології твердих горючих копалин, тектоніки, стратиграфії, літології, седиментології, палеоокеанографії, геохімії, геофізики, гідрогеології, а також геоекології та геотехнології.

На таких визначальних засадах упродовж усього тривалого 75-річного періоду діяльності Інститут зробив неоціненний внесок у формування бази фундаментальних знань про надра Землі і родовища корисних копалин – визначального підґрунтя для забезпечення приросту та раціонального використання

мінерально-сировинної бази України, передусім для потреб паливно-енергетичного комплексу держави.

Нині, у важких умовах російсько-української війни, зосереджуючи свою діяльність головно на західному регіоні – території, не зачепленій російською агресією, Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України примножує фундаментальні результати в галузі геології, геохімії і геотехнології горючих копалин, охорони довкілля, втілює нові ідеї, розвиває наукові школи і напрями, визнані Україною і світом, впроваджує прикладні розробки, залишається форпостом української геологічної думки і практики.

*Директор Інституту геології і геохімії
горючих копалин НАН України Андрій ПОБЕРЕЖСЬКИЙ,
завідувач відділу геохімії глибинних флюїдів
член-кореспондент НАН України Ігор НАУМКО,
заступник директора з наукової роботи Василь ГАРАСИМЧУК,
учений секретар Наталія БАЦЕВИЧ*